

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування»
на тему: «Акцизний податок у податковій системі України»

Виконавець:
студентка факультету фінансів,
банківської справи та
страхування
Азарова А.Я.
Науковий керівник
к.е.н., доцент Луценко І.С

ОДЕСА - 2022 р.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Акцизний податок є одним із дієвих фіскальних інструментів держави і, одночасно, виконує регулюючу функцію податків, яка впливає на соціальні, економічні, екологічні, етичні процеси в державі щодо рівня споживання підакцизних товарів. Акцизний податок є одним з найбільш ризикових податків з погляду на його вплив на формування дохідної частини бюджету, що викликано: специфікою функціонування підакцизної продукції на ринку, постійними змінами законодавчого поля, а також рівнем ефективності державного контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів.

Введення акцизу з роздрібною реалізацією підакцизних товарів супроводжується неспроможністю фіскальних органів охопити суцільним контролем десятки тисяч точок роздрібних мереж, які здійснюють реалізацію алкогольних і тютюнових виробів без касового апарата і, як наслідок, порушуючи податкове законодавство ухиляються від сплати податків. Дане явище має негативний вплив як на суму податкових надходжень до бюджету, так і на збільшення випадків недобросовісної цінової конкуренції роздрібною мережі.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення існуючого механізму акцизного оподаткування на основі узагальнення теоретико-правових засад вітчизняної і зарубіжної практики існування та адміністрування акцизного податку.

Під час написання кваліфікаційної роботи поставлені такі завдання:

- визначення економічної сутності, функції та ролі економічного податку;
- аналіз історії розвитку та функціонування акцизного податку;
- визначення місця акцизного податку у податковій системі України;
- дослідити характеристику діючого механізму справляння акцизного податку в Україні;
- проведення моніторингу фіскальної ролі акцизного податку в доходах Зведеного бюджету України за період 2016-2021 рр;
- провести аналіз регулюючої ролі акцизного податку в Україні, 2016-2021 рр;

- розглянути світовий досвід реформування системи акцизного оподаткування та можливості його імплентації в українську практику;
- визначення шляхів вдосконалення акцизного оподаткування в Україні.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є оподаткування України та його елементи та інструменти.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні та аналітичні аспекти функціонування акцизного податку в податковій системі.

Методи дослідження кваліфікаційної роботи. Для наукового вирішення поставлених у кваліфікаційній роботі завдань використовувалися горизонтальний аналіз (для порівняння показників акцизного оподаткування з відповідними показниками за попередні періоди); метод аналізу та синтезу при визначенні закономірностей, що мають місце в процесі адміністрування акцизів та перспектив його розвитку. У формуванні результатів дослідження використовувалися графічні та графоаналітичні методи (діаграми та інформаційні таблиці).

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є закони України та нормативно-правові акти, інструкції та методики, що використовуються в процесі адміністрування акцизного податку.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, двох додатків та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Основний зміст магістерської роботи викладено на 84 сторінках. Робота містить 11 рисунків та 6 таблиць. Список використаних джерел налічує 51 найменування та викладений на 7 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади справляння акцизного податку**» розглянуто економічну сутність, функції та роль акцизного податку, історичні аспекти становлення та розвитку. Висвітлено місце акцизного податку у податковій системі України.

У другому розділі «**Оцінювання ролі акцизного податку у податковій системі України за період 2017-2021рр.**» досліджено характеристику діючого механізму справляння акцизного податку в Україні; проведено моніторинг фіскальної ролі акцизного податку в доходах Зведеного бюджету України за період 2017-2021рр.; проаналізовано регулюючу роль акцизного податку в Україні за період 2017-2021рр.

У третьому розділі «Шляхи вдосконалення справляння акцизного податку в Україні» узагальнено світовий досвід реформування системи акцизного оподаткування та можливості його імплементації в українську практику; запропоновано пріоритетні напрямки удосконалення основних елементів акцизного податку в Україні.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Акцизний податок відноситься до групи непрямих загальнодержавних податків, даним податком оподатковуються окремі групи товарів. Даний податок, як і всі інші непрямі податки, включається до складу ціни підакцизних товарів. Акцизний податок встановлено в більшості держав світу.

Акцизне оподаткування забезпечує надходження коштів до бюджету, а з іншого боку, через встановлення переліку підакцизних товарів та ставок податку на такі товари, регулює (в більшості випадків регулювання полягає в стримуванні) обсяги споживання та реалізації таких товарів. Зазвичай включення певного виду товарів до складу підакцизних та встановлення ставки податку приводить до його істотного здороження, що в свою чергу робить споживання підакцизних товарів менш доступним для більшості громадян, як наслідок, зазвичай знижуються обсяги його споживання.

2. Розвиток акцизного оподаткування бере свій початок у часи Римської імперії де були вперше було застосовано податкові платежі у вигляді відсоткової надбавки до ціни товару. Такими обов'язковими платежами були особливі податки з продажу та звільнення рабів, які становили, відповідно, 4 та 5% від їх ринкової вартості.

В новітній історії України акцизний збір запроваджено з грудня 1991 року, коли було прийнято Закон України “Про акцизний збір”, який введено у дію з 1992 року. Разом з податком на додану вартість вони замінили податок з обороту на окремі види товарів. При цьому українські акцизи орієнтувалися не стільки на міжнародну практику і досвід акцизного оподаткування, скільки на попередню практику податку з обороту.

3. Законодавче визначення податкової системи регламентується положеннями статей 3-8 Податкового кодексу України, відповідно до якої сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку, становить систему оподаткування. У цьому випадку поняття податкової системи ототожнюється з поняттям системи оподаткування, а податкова система розглядається як сукупність податків та інших обов'язкових платежів податкового характеру (розуміння податкової системи у вузькому значенні).

Регулювання акцизного оподаткування повинно базуватися не тільки на фінансових інтересах держави щодо поповнення дохідної частини бюджету, а

й враховувати інтереси споживачів підакцизних товарів. Ознаки вибіркості та специфічності під час визначення об'єкта оподаткування акцизним податком передбачають його цільову соціальну спрямованість. Чітке розуміння функцій акцизного податку, напрямів його впливу на соціально-економічні процеси в країні, дозволить виробити правильну стратегію розвитку акцизного оподаткування, яка буде передбачати баланс між фіскальними інтересами держави і тими соціальними цінностями й інтересами, які безпосередньо зачіпаються під час справляння акцизного податку.

4. Надходження акцизного податку у доходах Зведеного Бюджету України у 2016 році складали 90,11 млрд. грн., у 2017 році – 115,44 млрд. грн., у 2018 році – 161,69 млрд. грн., у 2019 році – 130,74 млрд. грн., у 2020 році – 147,67 млрд. грн., у 2021 році – 162,5 млрд. грн., що на 72,39 млрд. грн. більше ніж у 2016 році.

Проте, питома вага акцизного податку в доходах Зведеного Бюджету України у 2016 році складала 11,51%, у 2017 році – 11,35% (зменшилась у порівнянні з 2016 роком на 0,16%, хоча сама сума акцизного податку зросла), у 2018 році – 13,65% (збільшилась у порівнянні з 2017 роком на 2,14%, сума акцизного податку так само збільшилась), у 2019 році – 10,19% (зменшилась на 3,46% у порівнянні з 2018 роком, хоча сума акцизного податку збільшилась), у 2020 році – 10,79% (збільшилась на 0,6% у порівнянні з 2019 роком, сума акцизного податку так само збільшилась), у 2021 році – 8,65% (зменшилась на 2,74% у порівнянні з 2020 роком, хоча сума акцизного податку збільшилась), що на 2,86% менше ніж у 2016 році.

В структурі акцизного податку переважають тютюн та тютюнові вироби, пальне та лікєро-горілчана продукція.

5. Актуальною є необхідність у перегляді підходів до акцизної політики України. Ухвалюючи рішення про значне підвищення ставок акцизного податку, потрібно розуміти, до яких негативних наслідків це може призвести, а також як важко буде долати ці наслідки за умов, коли реверсне зниження акцизного навантаження буде дуже складним з політичного погляду. Тому обрану нашою державою стратегію посилення фіскальної ролі акцизного оподаткування сигарет за рахунок збільшення специфічного акцизу потрібно оцінювати позитивно. Крім того, в умовах динамічного підвищення ставок податку і низької купівельної спроможності населення ціни на сигарети, швидше за все, зростатимуть повільніше порівняно з акцизним навантаженням на них.

6. Основними напрямками вдосконалення вітчизняного акцизного оподаткування мають бути наступні рекомендації:

1. автоматизація процесів адміністрування справляння податків та митних платежів, що забезпечить обмеження впливу людського фактору на систему оподаткування;

2. гармонізація законодавчої системи в сфері акцизного та митного оподаткування до норм та правил Європейського Союзу;

3. формування акцизної та митної політики з пріоритетністю підтримки національного виробника та малого бізнесу;

4. можливість збільшення надходжень до бюджету від оподаткування акцизним податком при збереженні рівноваги податкового навантаження.

5. застосувати міжнародного досвіду у сфері ліцензування операцій з алкогольними напоями та тютюновими виробами в частині розподілу між декількома центральними органами виконавчої влади функцій видачі ліцензій та контролю за їх наявністю.

6. використовувати режим державної монополії на оптову торгівлю алкогольними напоями.

7. підвищити ефективність функціонування акцизних складів з врахуванням європейського досвіду.

